

TA’LIM VA TARBIYA PSIXOLOGIYASI

**Andijon Davlat Pedagogika Instituti
Biologiy yo‘nalishi 1-bosqich 102-guruh talabasi
Qo‘ldosheva Karimaxon Baxtiyorjon qizi
Ilmiy rahbar: Vaxabova O‘g‘iloy**

Anotatsiya: Ushbu tezis ta'lim va tarbiya psixologiyasining asosiy tushunchalari va o'quv jarayonida psixologik omillarning rolini o'rganishga bag'ishlangan. Ta'lim-tarbiyaviy jarayonlarda o'quvchilarning motivatsiyasi, diqqatini jamlay olishiga va shaxsiy rivojlanishiga ta'sir etuvchi psixologik mexanizmlar muhokama qilinadi. Shuningdek, maktab psixologi vazifalari, pedagoglarning psixologik kompetentsiyalari va ta'lim muassasalarida yaratiladigan psixologik muhitning ahamiyati ko'rib chiqiladi. Tezisning maqsadi ta'lim sohasidagi mutaxassislar uchun pedagogik faoliyatda psixologik bilimlarni qo'llash bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar ishlab chiqishdir.

Kalit so'zlar:

Ta'lim psixologiyasi, motivatsiya, ijtimoiy moslashuv, maktab psixologiyasi, tarbiyaviy strategiyalar, rag'batlantirish.

Аннотация:

Данная диссертационная работа посвящена изучению основных понятий педагогической и педагогической психологии и роли психологических факторов в образовательном процессе. Обсуждаются психологические механизмы, влияющие на мотивацию студентов, их способность концентрироваться и развитие личности в образовательном процессе. Также рассмотрены обязанности школьного психолога, психологические компетенции педагогов, значение психологической среды, создаваемой в образовательных учреждениях. Целью дипломной работы является разработка методических указаний по применению психологических знаний в педагогической деятельности специалистов сферы образования.

Ключевые слова:

Педагогическая психология, мотивация, социальная адаптация, школьная психология, образовательные стратегии, мотивация.

Abstract:

This thesis is dedicated to the study of the main concepts of educational and educational psychology and the role of psychological factors in the educational process. Psychological mechanisms that influence students' motivation, ability to concentrate and personal development in educational processes are discussed. Also, the duties of a school psychologist, the psychological competencies of pedagogues, and the importance of the psychological environment created in educational institutions are considered. The aim of the thesis is to develop methodological guidelines for the application of psychological knowledge in pedagogical activities for specialists in the field of education.

Key words:

Educational psychology, motivation, social adaptation, school psychology, educational strategies, motivation.

Kirish qism:

Ta'lim va tarbiya psixologiyasi – bu insonning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishi jarayonida ta'lim va tarbiya omillarining ta'sirini o'rganuvchi psixologiya sohasidir. Ushbu soha bolalar va yoshlar psixologiyasini, pedagogik metodikani, shuningdek, psixologik va pedagogik tamoyillarni o'z ichiga oladi. Ta'lim va tarbiya muhitining roli har bir shaxsning psixologik rivojlanishiga, jamiyatdagi o'rniga va kelajakdagi muvaffaqiyatlariga hal qiluvchi

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, bu soha o'quvchilarning ilmiy yutuqlari, ijtimoiy moslashuvi va psixologik farovonligiga qaratilgan. Ta'lim va tarbiya psixologiyasi insonning shaxsiy rivojlanishi va ijtimoiy moslashuv jarayonlariga ta'lim muassasalari tizimidagi psixologik yondashuvlar orqali ta'sir etuvchi ilmiy soha hisoblanadi. Bu soha pedagogik faoliyatni ilmiy asosda tahlil qilish, ta'lim metodikasini optimallashtirish va ta'lim jarayonida shaxsning individual xususiyatlarini inobatga olishga qaratilgan.

Asosiy qism:

Ta'limning Psixologik Asoslari:

1. O'qitish Usullari: O'qitishning turli usullari va strategiyalari o'quvchilarning turli shaxsiy xususiyatlariga va o'rganish uslublariga mos kelishi muhimdir.

2. Motivatsiya: O'quvchilarni qiziqtirish va ularning o'quv faoliyatiga bo'lgan istagini oshirish uchun to'g'ri motivatsion tizimni yaratish zarur.

3. E'tibor va Qiziqish: O'quv materiallarini qiziqarli va diqqatni tortuvchi qilib tasvirlash o'quvchilarning darsga e'tiborini va qiziqishini kuchaytiradi.

Tarbiya Psixologiyasi:

1. Xulq-atvor Mozg'usini O'rganish: Bolalar va yoshlarning xatti-harakatlarining o'ziga xos xususiyatlari va ularning shaxsiyati shakllanishini tahlil etish.

2. Ijtimoiy Moslashuv: Ijtimoiy muhit va shaxsiyaroq tarbiyaviy ta'sirlar yordamida individning jamiyatga moslashuvini o'rganish.

3. Shaxs Shakllanishi: Shaxsiy qiymatlarni shakllantirish, ongli ravishda maqsad va intilishlarni rivojlantirish.

1. Ta'lim jarayonining yana bir psixologik asoslari:

- Ta'lim jarayonida bilim, ko'nikmalar va malakalarni o'zlashtirish psixologiyasi.

- O'quvchilarning motivatsion tizimi va uni rag'batlantirish metodikasi.

- Ta'limda individual yondashuvlar va har bir o'quvchining o'ziga xos talablarini qondirish.

2. Tarbiyaviy Jarayonlar va Shaxs Rivojlanishi:

- Tarbiya usullari va ularning o'quvchilar shaxsiyatiga ta'siri.

- Jismoniy, aqliy va ma'naviy tarbiya elementlari.

- Jamoat bilan ishlash, jumladan sinfda va maktabdan tashqari muhitda tarbiyaviy ish.

3. Ta'lim Muassasalarida Psixologik Xizmat:

- Maktab psixologining roli va uning ta'lim-tarbiya jarayonidagi ahamiyati.

- O'quvchilarni diagnostika qilish, ularning muammolarini aniqlash va aralashuv strategiyalari.

- Stress, konfliktlar va moslashuv muammolarini boshqarish.

4. Pedagogik Psixologiya:

- O'qituvchilarning psixologik kompetensiyalari va ularga tayyorgarlik ko'rish.

- Kommunikativ mahoratlar va o'qitish samaradorligi.

- Sinflarda o'quvchilarni boshqarish, to'g'ri muhitni yaratish va o'qituvchi-o'quvchi munosabatlari.

Rag'batlantirish - bu pedagogika, psixologiya va boshqaruv sohalarida insonlarning maqsadli xatti-harakatlarini va harakatlarini yo'naltirishda qo'llaniladigan asosiy tushunchalardan biridir. Bu foydalanuvchi yoki o'quvchi ishtirokini, samaradorligini va aniq vazifalar yoki maqsadlar sari intilishini qo'zg'atish imkonini beradi. Rag'batlantirishning quyidagi asosiy turlari mavjud:

1. Ichki Rag'batlantirish:

- O'quvchi o'z faoliyatidan shaxsiy qoniqish hissi yoki maroqli tajriba ola oladigan holatlar yaratish.

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

- Ma’ruza va darslarda qiziqarli va ijodiy yondashuvlarni qo’llash.
 - O’z ustida ishlayotganida, o’quvchi o’z natijalarining ahamiyatini va ularning o’z maqsadlariga qanday ta’sir qilishini tushunishini ta’minlash.
2. Tashqi Rag’batlantirish:
- Yaxshi natijalarga erishgan o’quvchilarni mukofotlash yoki tan olish orqali rag’batlantirish.
 - Ma’lum bir vazifalarni bajarish uchun moliyaviy yoki moddiy mukofotlar.
 - Ko’rgazmali e’tirof va taqdirlash tadbirlaridan foydalanish.
3. Maqsadga Yo’naltirilgan Rag’batlantirish:
- Maqsadlarni aniq belgilash va ularga erishish yo’llarida qo’llab-quvvatlash.
 - O’quvchilarga ularning rejalaridan xabardorlik va ularning faoliyatiga qiziqishni ko’rsatish.
 - O’quvchilarni o’z maqsadlarini o’zlari belgilashga va ularni amalga oshirishda tashabbus ko’rsatishga jalb qilish.
4. Ijobiy Kuchaytirish:
- O’quvchilarga ijobiy munosabatda bo’lish va ularning yutuqlarini qadrlash.
 - Jonlantiruvchi maqto’vlar va ma’ruza vaqtidagi ijobiy baho berish.
 - Yutuq va yaxshi natijalar uchun ijobiy o’zgaruvchilarni qo’llash.
5. Salbiy Kuchaytirish:
- Noxush oqibatlarining oldini olish uchun o’quvchilar to’g’ri xatti-harakatlarni qilishlariga urg’u berish.
 - Ma’lum xatti-harakatlarni tuzatish uchun oyiq-xato tahlilini amalga oshirish va oqibatlardan o’quvchilarni xabardor qilish.
6. O’z-o’zini Rag’batlantirish:
- O’z maqsadlariga erishganligi uchun o’zini o’zi mukofotlash.
 - Shaxsiy o’sish va o’quvchilarning o’zlarini rivojlantirish maqsadlarini belgilash va shunga muvofiq harakat qilish.

Rag’batlantirish har qanday ta’lim va tarbiya muhitida muhimdir, chunki u o’quvchilarning o’zlarini qo’shishlarini va darslarda faol qatnashishlarini ta’minlaydi. Bu, o’quvchilarning ilmiy ko’nikmalarini mustahkamlash va ta’lim jarayonida ularni yanada mamnun bo’lishiga yordam beradi.

Xulosa qismi:

Ta’lim va tarbiya psixologiyasi o’quvchilarning muvaffaqiyatligiga, ularning o’qish jarayoniga bo’lgan munosabatini shakllantirishga va shaxs sifatida kamil bo’lishiga sezilarli ta’sir ko’rsatadigan soha. Ta’lim va tarbiya psixologiyasining asosiy maqsadi - ta’lim beruvchi muassasalarda sifatli va samarali ta’lim-tarbiyaviy muhitni yaratishdir. Bu esa o’qituvchi va psixologlar o’rtasidagi hamkorlik, pedagogik mahorat va zamonaviy psixologik bilimlarni qo’llash orqali amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Woolfolk, A. "Educational Psychology"-Ta’lim psixologiyasi bo’yicha umumiy darslik.
2. Axmedova, M.A "Ta’lim va tarbiya psixologiyasi", Toshkent, 2006-yil.
3. Vygotskiy, L.S. "Fikrlash va nutqni rivojlanishi"
4. Piaget, J. "Bolaning Psixologik Rivojlanishi".
5. Xosilbekovna, S. F. (2024). Psixologik holatlarga tushishni oldingi olish. *Образование наука и инновационные идеи в мире*, 39(4), 56-58.